

Research

ЗАГАДКА: ЗАЩО ВЪРХУ ОСМАНСКА КРЕПОСТ Е ПОСТАВЕН НАДПИС НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Б. В. ТОШЕВ

Abstract. One of the biggest Ottoman fortresses – the fortress of Belogradchik – was labeled by a stone in Bulgarian. This stone was first described by brothers' Škorpil in 1892. No answer the question why that inscription was in the rayah's language.

Keywords: Belogradchik fortress, stone in Bulgarian, Škorpil

Голямото разширение на Белоградчишката крепост, планирано от английски инженери и прекъсвано няколко пъти, поради чумни епидемии, е завършено през 1837 г. Това е времето на султан Махмуд II. Строежът е ръководен от Видинския паша Хюсеин. Тогава върху главния вход на крепостта е поставена една плоча от бял варовик с размери 50x95x7 см. Надписът върху тази плоча с релефни букви в редове, разделени с релефни линии (буквите са с височина 5 см), е на български език.

Султан Махмуд II (1785-1839)

Ето как изглежда този надпис, описан най-напред от братята Шкорпил , Карел (1859-1944) и Херман (1858-1923), в *Сборник народни умотворения, наука и книжнина* (Шкорпил, 1892).

ЗВРѢТЪ АЛЪЕРНЪ ѿ СЪАТЪ НА МАМЪТА

САМА СРАБНЪ ѿ ЦРА ЖІВЪЕ ЧЕЩІАСТІЮ

ЕГѢШЪ ЕЛЕНІ; И СЪНЪ ТЪ ЯНІЄ МПАШЪ СКО

И ЖЕ БІА ВЪТЪ БРЪ МІХЪ СЕ ІН ПЪА ВЪЕ

НА ПРАВИЗІА СІЮ ПО ТЕ СРА ДІЮ БЪ ГРА ЧІ

(П)РАВИНИ; И ВЪТЪ ИВЕ СЪ РІА СЪЕ; ВЕ ЗІРИ

ВЪ МЪНІВЪЕ; ЖНО БІТЪ ЕГѢШЪ ЕН

ШІРЪ КО М СЕ РЦЕ ЧЕ НЪ ПРАВЕ СЪ ПО ТЕ СЪ ОРЪА

АЩЕ И ЕРА ЗНБІА И ЧЪ ДІА И НЕ БІОУТЪ

ЖІТЕЛНО ЕОТЕ ЧЪ НИ МОЛЪТЪ ЕТЪ

(ДА БИ) НЕ СЕ РЪ МІ СЪНЪ КЪ ЗЪ БЪ

ПРЕДІРІЕ ЧЪ Н ЖЕ ИЗ МЕРЪ ДІА: 8

ПО ВЪТЪ СЪ ТЕ СРА НИ ПЪТЪ: ~~1253~~

ПОХЪТА ЖЕ.

1837

„У вѣмето милосерднаго Султана Махмуда Самодержавнаго Царя живуахъ вси во щастію Его повеленіемъ и съ настояніемъ Пашинско иже билъ въ то вѣмѣ Хусеинъ Паша Видинѣ направи созида сию потвердію Белоградчикъ правійний (?) и вѣрній везиръ перваго (?) отъ вси везири коему никогда возможно бити его подобенъ широкому сердцемъ надъ православие потвесди (?) орудіе а ще и врази били насилили не би одолети жители ово твердини молятъ богу (да би) невредими отъ всаку злобу предприеша иже измериша лица: три. Повершиса сие твердини по тур(ски) 1253 по Христа же 1837.“

Надписътъ е изработенъ на една каменна плоча, която е 0·50 м. широка, 0·95 м. дълга и около 0·07 м. дебела; редоветъ на надписа сж отдѣлени помежду си съ тѣсни пояси (0·01 м.). Буквитъ сж около 0·05 м. високи, испъкнѣли и хубаво изработени.

Плочата е била заидана надъ вратата на Бѣлоградчиската крѣпость, отгдѣто е била извадена; за сега тя се съхранява въ помѣщението на градското управление въ Бѣлоградчикъ.

За втори път този надпис е публикуван половин век по-късно от нашия съгражданин подполковник о.з. Симеон Ванков (1946).

Несъмнено става дума за важен исторически артефакт. Но с него са свързани две загадки. Защо една голяма крепост на Османската империя е белязана с надпис на български език?! Подполковник Ванков пише:

[Д]околкото ми е известно, това е единственият случай в турските строежи – на турска крепост да се постави надпис на езика на раята! Кое е накарало турската власт – в лицето на Хюсеин паша – да допусне това по тогавашните схващания – светотатство? Дали с това Хюсеин паша, подражавайки на славния си предшественик Осман Пазвантоглу, е искал да покаже своята благосклоност към българите ... Но на Видинския, т.н. IX редут, строен по същото време пак от Хюсеин паша, няма български надпис.

Хюсеин паша

Ако това е истина, този жест на турците е останал неразбран от българите. Симеон Ванков (1946) продължава:

[И]нтересно е обстоятелството, че между населението, даже в много старите хора, които съм разпитвал за тоя надпис още преди 30 години, не се е запазил никакъв спомен или легенда за него.

Помни се, обаче, друго. Един от закланите предводители на въстанието бил казал на турците: „Царството ви ще свърши и на тази врата скоро ще виси свински бут“ (голяма обида за турците). И наистина, на другия ден след Освобождението на Белоградчик, гражданите видели на вратата на калето голям свински бут, окачен там от сина на убития.

Това бе първата загадка. А втората загадка къде е тази плоча в наши дни. Била във Видинския музей, но сега не е там; няма данни плочата да е в София. Ако плочата все пак е запазена някъде, мястото ѝ несъмнено е в Белоградчик.

ЛИТЕРАТУРА

Ванков, С. (1946). Белоградчишката крепост (Военно-исторически очерк). *Военно-исторически сборник*, 19(59), 83-104.

Шкорпил, К. и Х. (1892). Надписи и изображения из разни краища на България. *Сб. Нар. Умотв.*, 8, 59-81.

✉ Professor B.V. Toshev
University of Sofia
1 James Bourchier Blvd.
1164 Sofia, Bulgaria
E-Mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

